

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА „ВУК КАРАЏИЋ“
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

ВУКОВИМ ТРАГОМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

КОСОВСКА МИТРОВИЦА, 2019.

ВУКОВИМ ТРАГОМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Издавачи

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
С ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА „ВУК КАРАЦИЋ“ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

Главни и одговорни уредник издавачке делатности
Филозофског факултета Универзитета у Приштини
ПРОФ. ДР МИРЈАНА ЛОНЧАР-ВУЈНОВИЋ, ДЕКАН

За издавача

ПРОФ. ДР МИРЈАНА ЛОНЧАР-ВУЈНОВИЋ, ДЕКАН
МИЛАН МИХАЈЛОВИЋ, ДИРЕКТОР ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ „ВУК КАРАЦИЋ“

Уредник

ПРОФ. ДР ГОЛУБ ЈАШОВИЋ

Секретар редакције

МИЛИЦА МИМОВИЋ

Редакција

ПРОФ. ДР ДРАГАН ЛИЛИЋ, ПРОФ. ДР ГОЛУБ ЈАШОВИЋ, ПРОФ. ДР ЈЕЛИЦА СТОЈАНОВИЋ, ПРОФ. ДР ДРАГАНА РАДОВАНОВИЋ, ДОЦ. ДР АНА ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, ДОЦ. ДР МАРИНА НИКОЛИЋ, ДОЦ. ДР СТАНИСЛАВ СТАНКОВИЋ, ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА МИХАЈЛОВИЋ, ДОЦ. ДР САЊА МИКЕТИЋ СУБОТИЋ.

Рецензенти

ПРОФ. ДР МИХАИЛО ШЋЕПАНОВИЋ
ПРОФ. ДР ЉУБИСАВ ЋИРИЋ
ПРОФ. ДР ВЕСЕЛИНКА ЛАВРОСКА
ПРОФ. ДР КАТИЦА ТРАЈКОВА

ЦЕНТАР ЗА НИРИД

Лектура и коректура

АЛЕКСАНДРА СОВРЛИЋ
ДУШАН СТЕФАНОВИЋ
СЛОЈ
БОБАН СТАНОЈЕВИЋ

ИСБН

978-86-6349-111-3

Штампа

УНИГРАФ, НИШ

Тираж

150

Издавачи изражавају захвалност Привременом органу Општине Косовска Митровица, који је финансијски помогао издавање овог зборника.

САДРЖАЈ

Недељко Р. Богдановић РЕЧЕВАЊА О РЈЕЧНИКУ.....	1
Недељко Р. Богдановић СРПСКА ДИЈАЛЕКАТСКА ЛЕКСИКОГРАФИЈА.....	5
Јована Д. Бојовић ЈЕДНО ИСКУСТВО ДИЈАЛЕКАТСКОГ ЛЕКСИКОГРАФА.....	17
Рајна М. Драгићевић О ЧОВЕКУ У ВУКОВОМ <i>РЈЕЧНИКУ</i>	27
Мирјана К. Илић ПАСТИРСКА ЛЕКСИКА СТАРЕ ПЛАНИНЕ И ПЕЊКОГ ПОДГОРА.....	37
Драгана М. Исаиловић ИМЕНОСЛОВ ВЛАСНИКА ИМАЊА У ЛАТКОВЦУ И ВЕЛИКОЈ ВРБНИЦИ ОД 1884. ДО 1886. ГОДИНЕ.....	47
Голуб М. Јашовић КОЛЕБАЊА И НЕДОУМИЦЕ У ДЕФИНИСАЊУ НЕКИХ ОДРЕДНИЦА У РЕЧНИКУ ГЛИШЕ ЕЛЕЗОВИЋА И ЊИХОВО ЗНАЧЕЊЕ У ДАНАШЊИМ ГОВОРИМА СЕВЕРНЕ МЕТОХИЈЕ.....	57
Ана Ж. Јовановић ЗАПИСИ ПОМЕНИКА ХОЧЕ.....	79
Драган В. Лилић ДЕФИНИСАЊЕ ЛЕКСЕМА НЕЛЕКСИЧКИМ СРЕДСТВИМА У <i>СРПСКОМ РЈЕЧНИКУ</i> ВУКА КАРАЏИЋА.....	99
Софија Р. Милорадовић „НЕ ДА СЕ. АЛИ ЋЕ СЕ ДАТИ!“.....	107

Милица П. Мимовић Турцизми у збирци ПРИПОВЕДАКА Мој Колашин Григорија Божовића	125
Првослав Т. Радић О СРБИСТИЧКИМ МЕЂАМА И РАЗМЕЂАМА И НАШОЈ САВРЕМЕНОЈ ЗБИЉИ	133
Драгана И. Радовановић, Милица Ј. Дејановић Из одевне лексике у Вуковом <i>Рјечнику</i>	149
Емилија Д. Реџић Обредна храна и пиће мештана Сиринићке жупе	163
Ана Р. Савић-Грујић Призренски говор – судбина и наука	177
Душан Р. Стефановић Ратарска лексика села Трњана код Алексинца	189

СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ¹
 ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
 БЕОГРАД, СРБИЈА

„НЕ ДА СЕ. АЛИ ЋЕ СЕ ДАТИ!“ ВУКОВ *Српски рјечник* из 1818. као извор првога реда за новију српску културну историју

Прилог представља колаж сачињен од тридесетак навода појединих српских лингвиста, историчара и теоретичара књижевности, фолклориста и етнолога, али и још неколико значајних научних и културних посленика, који сведоче о богатству и разноврсности садржаја, о улози и значају Вуковог *Српског рјечника* (1818), сведочећи на тај начин једновремено о његовом престижном месту у новијој српској културној историји.

КЉУЧНЕ РЕЧИ:

Српски Рјечник (1818), српска културна историја, српски језик и српска књижевност, фолклористика, етнологија.

---

1 sofija.miloradovic@sanu.ac.rs

Овај текст је резултат рада на пројекту *Интердисциплинарно истраживање културној и језичкој наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернетног портала „Појмовник српске културе“* (ЕДБ 147016), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

До књиге у којој ће Срби добити *йрави свој језик*, именованој као *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечма*, није се могло лако стићи, што знамо из бројних релевантних писаних сведочанстава, али о томе најјезгровитије и најубедљивије сведочи управо одговор његовога аутора Вука Стеф. Карацића у једноме писму Лукијану Мушицком – на питање како напредује издавање *Рјечника*: „Не да се. Али ће се дати!“ Реченицом „Већ има близу иљада година како Србљи имају своја слова и писмо, а до данас још ни у каквој књизи немају правога свог језика!“ започео је Вук Карацић предговор *Српском рјечнику* из 1818. године, делу које је задовољило једну од највећих културних потреба нашега народа, те које је било од огромне и вишеструке користи свима који су се њиме служили ради каквога посла, а које је садржало много интригантних података за оне који су га читали из пуке разоноде.

За пригоду обележавања двестоте годишњице од објављивања овога знаменитог дела, које је много више од великог лексикографског подухвата, замислили смо наш прилог као колаж сачињен од тридесетак навода појединих српских лингвиста, историчара и теоретичара књижевности, фолклориста и етнолога, али не ни само њихових навода, који сведоче о богатству и разноврсности садржаја, о улози и значају Вуковог *Српској рјечника* (1818), сведочећи на тај начин једновремено о његовом престижном месту у новијој српској културној историји. Тако овај текст представља тек невелики преглед забележених позитивних ставова, оцена и импресија у вези с првим издањем *Српској рјечника*, а сачињен је на основу прегледаних библиографија, потом претраживањем по основу кључних речи унетих у базу података *Кодис* Народне библиотеке Србије, те прибављањем података у личним контактима са појединим посленицима у више различитих научних области, којима дугујемо велику захвалност на предусретљивости и помоћи. Такође, у њега су унети и наводи из радова са одговарајућом тематиком који су се нашли у зборнику сачињеном поводом 150. годишњице од смрти Вука Стеф. Карацића, а који је објавила САНУ 2015. године: *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*, Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27, Уредник академик Нада Милошевић-Ђорђевић, Београд: САНУ, 2015. Двадесет пет година раније, дакле – такође јубиларним поводом, изашла је својеврсна збирка текстова коју је приредио наш признати журналиста Милош Јевтић: *Вук данас. Сведочења*, Ваљево: Библиотека, Поседна издања, 1989, чији је кредо представљен у уводном тексту: „Књига ВУК ДАНАС [...] има јасну намеру да се сачува сведочење о томе како ова генерација осећа и прима значење Вуковог стваралаштва и идеја. [...] Ова књига је замишљена као хрестоматија писаних и ликовних исказа најугледнијих југословенских научника и уметника о томе како виде Вука – данас“ (Јевтић, 1989, стр. 5), а из које смо издвојили речи само трију од многих у њој представљених знамени-

тих личности. Важно је назначити да ће у оквиру XVI Међународног конгреса слависта, који ће у Београду бити одржан у периоду од 20. до 27. августа 2018. године, једна од двеју специјалних тема Конгреса бити *Вуков Српски рјечник (1818) у свом времену и данас*, тако да ће неком наредном пригодом бити цитирани аутори који су се ове теме за потребе Конгреса подухватили,² као пак и многи други истраживачи, уметнички ствараоци и културни посленици чија похвална реч о *Вуковом Рјечнику* или целокупном његовом делу у овоме прилогу из посве објективних разлога није могла добити своје место, посебно аутори средње генерације и они млађи.

Дакако, у смислу *Рјечника* као драгоценог извора за истраживања на плану различитих језичких нивоа могао би се кроз протекле деценије наћи повелики број ауторских радова српских лингвиста / филолога њему окренутих. Тако, овоме су се делу, као и његовоме другоме издању, из разноврсних стручних потреба окретали посебно лексикографи и(ли) лексиколози, те бисмо овом приликом да поменемо барем Митра Пешикана, дугогодишњег руководиоца израде *Речника српскохрватској књижевној и народној језика САНУ* и његову студију *Наш књижевни језик на сто љодина љослије Вука* из 1970. године (Београд: Библиотека Друштва за српскохрватски језик и књижевност СРС), чије друго централно поглавље говори управо о раду на нашим великим описним речницима – тезаурусима, а на чијем се почетку налази Вуков *Српски рјечник* као прво лексикографско дело. Верујемо да би од значаја за струку могла бити израда докторске дисертације на тему како су све знаменити србисти и слависти оцењивали Вукове Рјечнике, па можда и шире – његову делатност на плану граматике, на пример, будући да досад – колико нам је познато – таква тема није дата ни на једној од наших србистичких катедара. Притом, овде ваља подсетити на податак да је у етнологији био одбрањен један докторски рад у коме су, између осталог, обрађени и етнографски елементи у Вуковом *Рјечнику*, и који је потом публикован као монографска студија: Миљана Радовановић, *Вук Караџић. Етнограф и фолклорист* (Радовановић, 1973; *Рјечник* из 1818. обрађен је у оквиру поглавља под називом *Вукова етнографска дела*, стр. 69–80). Треба подсетити и на то да је Александар Белић указивао на значај Вуковог рада и за српску етнографију и етнологију, али и за друге науке: „Он се од почетка свог рада трудио око тачног описа наших обичаја и у своме речнику и у другим делима, а дао је многе прилоге нашој новијој историји многобројним описима онога што је сам ви-

2 У овоме тексту биће дати само наводи из пленарног реферата академика Наде Милошевић Ђорђевић. Најлепше захваљујемо колегама Бошку Сувајићу и Миодрагу Јовановићу на увиду у њихове текстове, но овде нисмо цитирали изводе из њих будући да смо одлучили да реферате који ће бити поднети у оквиру поменуте специјалне теме Конгреса узмемо у обзир другом приликом. Такође, ни обим рада нам не даје простора за наводе из текстова свих аутора који ће бити заступљени у датој колективној монографији.

део и проживео у првом устанку [...], затим географији и археологији многобројним описима наших крајева и наших старина“ (Белић, 1962, стр. 194).

Публиковане су током протеклога и овога столећа монографије, студије различитог обима, ауторски радови посвећени Вуковом делу, па тако, када је реч о српској лингвистици прве половине прошлога века, помињемо књигу Александра Белића *Вукова борба за народни и књижевни језик* (Белић, 1948), а за другу половину 20. века наводимо монографије *О језику Вуковом и вуковском* Милке Ивић (Ивић, 1990),³ *Трајом Вукове речи* Јована Кашића (Кашић, 1987),⁴ *Лингвистички ојледи о Вуку и Њејошу* Драга Ћупића (Ћупић, 1988), но ту су и бројне друге значајне студије и ауторски радови. Међу надаље цитираним ауторима има оних који су у озбиљнијој мери били окренути анализи Вуковога дела, пишући студије посвећене одређеноме сегменту његовога разноврснога рада, неки други су се пак његовоме делу враћали кроз своје радове у више наврата, а има и оних аутора који су се неким његовим сегментом бавили у само једноме своме раду; међутим, мера бављења Вуковим делом овом приликом није била пресудан критеријум по коме су наводи бирали, будући да нам је намера била да представимо што већи број навода аутора из различитих научних области и дисциплина – у мери у којој обим једнога прилога то дозвољава, а који из мноштва углова осветљавају Вуков лексикографски рад. Међу цитираним лингвистима и филолозима има и дијакроничара и синхроничара, а надаље су ту издвојени наводи књижевних историчара и теоретичара,⁵ фолклориста и етнолога (при чему напомињемо да ову поделу по областима не треба стриктно схватити, будући да има историчара књижевности који су и фолклористи, као што има и етнолога који стварају и на пољу фолклористике и(ли) на пољу етнолингвистике, итд.), али и речи једнога географа, једнога архитекте и троје књижевних стваралаца. И да још додамо – бирани су само похвални наводи о *Српском рјечнику*, иако свакако има и оних од друге врсте, али смо сматрали да се примедбе и покуде, макар и сасвим утемељене и оправдане, у оваквој свечарској прилици морају скрајнути и оставити за текстове који се не зову пригоднима.

Овај бих уводни део текста завршила насловом једнога рада Драгољуба Петровића – *Дијалекатска реч као темељ историјској њамћења*, објављеног

- 3 Тирилично издање ове књиге објавила је Књижевна заједница Новог Сада 1990. године, а познатија је као истогодишње издање у оквиру Библиотеке XX век, као једна од књига из читавог низа наслова Милке Ивић објављених од стране антрополога и издавача Ивана Чоловића.
- 4 Јован Кашић био је и приређивач критичког издања Вуковог *Рјечника* из 1852. – у оквиру Сабраних дела Вука Караџића.
- 5 Мало подсећање: текст позива на парастос Вуку Стеф. Караџићу, објављен 15. марта 1864. године у Бечу, почињао је са „Покојноме оцу српске народне књижевности [...]“ (Стојановић, 1924, стр. 852).

2013. године у зборнику „Путеви и домети дијалекатске лексикографије“, који би могао бити и својеврсни мото *Српској рјечника* – језгровита мисао која одражава смисао и сврху овога дела.

ЉУБОМИР СТОЈАНОВИЋ, српски државник и политичар, историчар и филолог по образовању, половином треће деценије прошлога века објавио је магистралну монографију *Живої и рад Вука Сїеф. Караџића*, у којој су живот и рад најкрупније фигуре српске културне историје представљени на око осам стотина страна (Стојановић, 1924), а о којој је Павле Ивић записао: „Од свих монографија о личностима из наше прошлости дело Љубомира Стојановића о Вуку Караџићу је најподробније, најбогатије подацима“. Прво издање ове монографије штампано је 1924. године, а Ивићеве речи нашле су се у поговору другом (фототипском) издању из 1987. године, ономе које је Београдски издавачко-графички завод објавио на 200-годишњицу Вуковог рођења. У трећем одељку, названом *Вук као реформатор српској књижевној језика и љавојиса*, у оквиру Главе девете – *Српски Речник*, Љ. Стојановић пише о свему што је књижи претходило у виду техничких околности, о пренумерантима, о типовима речи (о опсценим речима нпр.), о начину бележења акцената, и о још понечему другоме (Стојановић, 1924, стр. 115–132). Између осталог, оставио је забелешку и о томе да је Вук пробирао речи које је добијао. Закључне речи Љ. Стојановића у вези са *Рјечником* јесу следеће: „Таква је била ова знаменита књига која чини епоху у нашој књижевности, и која је била тако рђаво дочекана од велике већине својих савременика, јер је својим новинама далеко измакла испред свога доба“ (Исто, стр. 132).

АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ, најзнаменитији српски лингвиста прве половине прошлога столећа, писао је о Вуковом делу више од педесет година. Поред објављене монографије *Вукова борба за народни и књижевни језик* половином прошлога века (Белић, 1948), А. Белић је о Вуковом делу писао не само у научним часописима него, на пример, почесто и у предатним новинама *Правда*, а у једној је реченици дао најширу оцену значаја укупног Вуковог рада – па тако и лексикографског, забележивши да „његова дела [...] чине основицу не само проучавања савременог књижевног језика него нашег народног језика уопште“ (ИД 4, 26). Посебно, о значају *Рјечника* Белић је изрекао следеће: „Вук је кренуо својим револуционарним путем од самог почетка свога рада (1814–18), али је својим настојањима те 1818. дао дефинитивни облик, давши у своме Српском рјечнику и основицу своје графичко-ортографске реформе [...], и створивши језичку основицу књижевности у својој граматици и речнику“ (Белић, 1962, стр. 194). У оквиру изабраних дела Александра Белића објављена је књига која је посвећена великим ствараоцима српске науке и културе, и у којој је на првоме месту име Вука Караџића, а где можемо прочитати и о једном важном и занимљивом, а критици изложеном сегмен-

ту Вуковог лексикона – о туђицама, тј. турцизмима: „У држању Вукову у овом питању огледа се Вуков изванредно танани посматрачки дар и изванредно правилно, интуитивно осећање ствари. Иако Караџић није био за претерано примање страних речи, ипак Вук није био ни за њихово гоњење из језика по сваку цену. Пре свега, он је био за то да се задрже неке туђе речи које је сам народ позајмио [...] и које ћемо морати посвојити, како он вели; а неке се лако могу заменити народним речима; али је био отсудно против тога да се туђе речи гоне из народног језика док им се не нађе права замена којом ће се моћи с успехом заменити оно значење које је дотична страна реч добила у нашем језику“ (ИД 6, 143).

ПАВЛЕ ИВИЋ, водеће име српске дијалектологије и једно од првих имена словенске дијалектологије друге половине двадесетог века, написао је говор-студију уз Просветино издање Вуковог *Рјечника* објављено 1969. године (Ивић, 1969).⁶ Ово је једина студија посвећена *Рјечнику* из 1818. године, студија у којој су размотрени многи значајни аспекти са којих је ову књигу било нужно осматрити и у којој је свраћена пажња на бројне детаље од значаја за њену садржину. У овој је студији, структуриравши је дводелно, Павле Ивић најпре одредио место *Рјечника* у историји, а потом је представио историју *Рјечника*. Говорећи о месту ове књиге у историји, наводећи све њене темељне одлике, записао је следеће: „Нема сумње, од свих појединачних Вукових списа прво издање *Рјечника* је најзначајније. Чак се не може навести ниједно друго дело у историји српске културе које би одиграло већу улогу као прекретница, као полагање темеља. Ту, у *Рјечнику* из 1818. формулисана је Вукова језичка и правописна револуција. Све што је претходило било је само Вуково тражење и колебање, а све измене у доцнијем периоду биле су само ретуши у ограниченом броју појединости. А одређивање основице нашег књижевног језика има, опет, централно место у читавој Вуковој делатности. [...] И у погледу правописа Вук је, опет баш у *Рјечнику*, пронашао најбољи могући пут. Док је у погледу језика оптимално решење лежало у демократизацији, у правопису је требало применити фонолошки принцип. [...] На завршетку овога прегледа тешко је отети се једном утиску: користи које је Вукова језичка и правописна револуција донела нашој култури фундаменталне су и савршено јасне, слабе стране имају маргиналан карактер и најчешће нису тако неоспорне“ (Ивић, 1969, стр. 19, 26, 31). У другоме делу студије, закључујући излагање о историји ове књиге, П. Ивић је указао на програмски

6 Поменута студија Павла Ивића прештампана је у оквиру његове књиге *Српски народ и његов језик*, Београд: Српска књижевна задруга, 1971, а студија *О Вуковом Српском рјечнику из 1818. године* чини прво поглавље у књизи под називом *О Вуку Караџићу*, коју је као четврту по реду у оквиру едиције „Павле Ивић. Целокупна дела“ приредио Александар Младеновић, а објавила је 1991. године Издавачка књижарница Зорана Стојановића (Нови Сад – Сремски Карловци).

карактер *Рјечника*: „Док је тако Рјечник претрпео неуспех код куће, у широком свету он је доживео признање и похвале. О њему је одушевљено писао Грим, њиме се у својим радовима служио Добровски, њему су аплаудирали пољски и руски научници којима је Вук презентирао своје дело. За учену Европу, Рјечник је постао извор познавања српског језика, главни и готово једини. [...] Свакако, прво издање Рјечника није дело које је остварило победу, али је ту формулисан програм који ју је извојевао. Није то био тренутак тријумфа, већ развијања заставе под којом се, после дуге борбе, најзад тријумфовало“ (Исто, 44–45).

МИЛКА ИВИЋ је у књизи *О језику Вуковом и вуковском* (Ивић, 1990) проговорила о важним питањима књижевнојезичког нормирања, језичких варијанти, језичке стандардизације и сл. Спецификум писања Милке Ивић о Вуковом језику, „промовисан“ још у њеном раду *Једно ѿоређење Вуковој језика са нашим данашњим књижевним језиком* давне 1957. године, огледа се у исказивању њеног односа према Вуковом поимању језичког развоја и у карактерисању неизбежних промена које чине саму суштину развојних токова (Ивић, 1957). Када је конкретно о Вуковој лексици реч, М. Ивић је навела следеће: „Многи Вукови изрази данас би се осетили као провинцијализми или архаизми било уопште, као лексеме, било по значењу у коме их Вук употребљава“ (Исто, 1957, стр. 124), да би доцније у више наврата објављивала текстове из домена историјске семантике, па из једнога од њих потиче и ова занимљива забелешка: „Израз *музика* Вук није увео у свој *Српски рјечник*, мада се тим изразом сам, иначе, у разним приликама служио, придајући му, при том, сасвим другачије значење од оног које ми данас за тај израз везујемо. Он је, на име, музиком називао оно чему је, у срединама школованих људи нашег времена, одговарајући термин музички инструмент“, са напоменом да у српским народним говорима овај израз и данас постоји у ономе значењу које му је Вук придавао (Ивић, 2006, стр. 113).

НЕДЕЉКО БОГДАНОВИЋ:⁷ „Конципиран као речник народног језика, по обухвату лексичког фонда, избору речи за азбучник, он би се у данашњем смислу тога појма могао сматрати речником једнога идиолекта (Вуковог завичајног говора), у високом проценту обрађених речи, те би могао понети и атрибут првог нашег дијалекатског речника. [...] Вуков *Рјечник* настао је с амбицијама да буде речник једнога језика, а сви други речници да буду речници унутар речника, да буду допуна, да буду разлика“ (Богдановић, 2015, стр. 211–212). Када је реч о посебно обележеној врсти лексике у *Рјечнику*,

7 Надаље ће цитати које смо за ову прилику издвојили бити давани под именом аутора и са одговарајућом парентезом, углавном без коментара од стране аутора овога текста, а имена аутора биће навођена азбучним редом у оквиру лингвистике и филологије, историје и теорије књижевности, фолклористике и етнологије.

Н. Богдановић наводи: „За уношење опцене лексике у речник Вук је имао и добру основу и широке изворе. Градио је речник народног говора, а лексика која именује и означава најљудскије појмове који се тичу тела, љубави и оплодне свакако треба да има своје место у једном речнику таквог (народног) језика“ (Богдановић, 1988, стр. 53).

ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ: „Посматрање и проучавање овог Вуковог дела са осматрачнице са које ће се видети свеукупност живљења српскога народа и сам Вук је на неки начин прихватио сопственом вољом и по сопственом убеђењу [...]. Стога овај *Рјечник* не треба посматрати као стриктно лексикографско дело које испуњава све захтеве тадашње лексикографије, него му треба дати статус прворазредног етнoлошког и социолошког прегнућа са јаким елементима енциклопедијског приступа у обради појединих одредница“ (Јовановић, 2015, стр. 220).

ЈОВАН КАШИЋ: „Изузетно високо место овој књизи у култури српског народа обезбеђују ова три елемента: – у тој књизи Вук је први пут у потпуности остварио своју ортографску реформу [...]; – уз речнички део књиге био је објављен граматички. [...] – на крају, речнички део ове књиге репрезентовао је, поред осталог, основни лексички фонд новог књижевног језика. [...] Ипак, мада се не може у потпуности узети као речник савременог књижевног језика, Вуков речник је још и данас драгоцен приручник сваког човека од пера због тога што је гро речи из овога речника присутно и у књижевном језику, као и због тога што су нијансе у значењу речи редовно добро уочене и дефинисане, што може бити веома корисно сваком оном ко жели да обогати свој језик и да му израз постане што пластичнији и прецизнији“ (Кашић, 1987, стр. 160, 173).

МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ: „Темељно дјело које је прави почетак кодификације новог књижевног језика и почетак науке о нашем језику јесте Вуков *Српски рјечник* из 1818. године. У *Српској граматичкици* коју Вук штампа уз *Рјечник* имплицитна норма народног језика преводи се у експлицитну, уједначаје се и кодификује. *Рјечник* и *Српска граматика* уза њ истовремено су прва и дескриптивна и прескриптивна дјела српскога књижевног језика. У Вуковом *Рјечнику* и *Српској граматичкици* прекида се та традиција да Срби 'још ни у каквој књизи немају свога правога језика', нуди се искључиво грађа чистог народног језика и описује његова граматичка структура“ (Ковачевић, 2017, стр. 16). У првој фази своје реформе, како наводи М. Ковачевић, Вук велики значај „придаје аутентичности грађе“, што се јасно очитује из његовог утврђивања критеријума за избор речи које ће ући у *Рјечник* из 1818, а управо „инсистирајући на домаћим изворима грађе за књижевни језик, Вук заправо инсистира на инхерентним јој правилима, инсистира на њеним својствима, јер се тек преко њих стиже до књижевног језика. Аутентична грађа подразумијева по-

стојана имплицитна правила њене употребе, а та правила на путу грађења књижевног језика треба и експлицирати“ (Ковачевић, 2015, стр. 16).

АЛЕКСАНДАР ЛОМА: „Вук се трудио да запис и граматички опис речи по потреби употпуни оцртавши оно што бисмо данас назвали њеним културним контекстом. [...] Стога ћемо и у најбољим потоњим етнографским и дијалектолошким записима тешко наћи дефиниције значења и примере употребе речи који би се по изворности могли мерити са онима које је Вук добрим делом спонтано извлачио из сопственог памћења и језичког осећања, како наводе из усмене књижевности [...] тако и своје властите формулације, јер он је био егземпарни говорник језика чије је речи бележио. То Вукову *Рјечнику*, особито његовом првом издању, даје озбиљну етнолингвистичку вредност, и обавезује све потоње лексикографе српског језика да по могућству од Вука полазе а у сваком случају да га никако не заобилазе“ (Лома, 2015, стр. 89).

АЛЕКСАНДАР МЛАДЕНОВИЋ: „Истина, Срби у то време, кад се Вук појавио, нису имали један свој уједначен књижевни језик, нису имали његову кодификовану норму [...], нити израђен и написан његов речник, али је зато већина писаца писала језиком који је у највећој мери био разумљив читаоцима и слушаоцима. То је био, како смо рекли напред, славеносрпски али јако србизиран у низу особина изједначен са шумадијско-војвођанским дијалектом, тип књижевног језика до којег се дошло процесом његовог сталног посрбљивања у претходним деценијама. Тај се тип литерарног језика ширио и учвршћивао код Срба, а његовој коначној стабилизацији помогли су, без икакве сумње, Вукова књижевнојезичка реформа и његова штампана дела“ (Младеновић, 1988, стр. 120).

СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ: „Вук је био први српски дијалектолог, од њега смо добили први дијалекатски речник једног српског ијекавског херцеговачко-крајишког идиома. [...] На другој страни, стицајем околности требало је да прође пуних 114 година од Вуковог *Рјечника* из 1818. до појаве прве књиге Елезовићевог *Речника косовско-меџохиској дијалектѝа* (СДЗб IV, 1932). О приликама у домену дијалекатске лексикографије код нас је знатно више писано и дискутовано, но што је на том пољу, у оквиру струке – разуме се, рађено. Из руку компетентних, квалификованих стручњака, дијалектолога и(ли) лексикографа по правилу је на крају дијалектолошких студија од лексичког блага навођено оно чега 'нема' у постојећим речницима, а по најчешће оно чега нема управо 'код Вука'“ (Реметић, 2013, стр. 13 –14).

ДРАГО ЋУПИЋ у првome поглављу своје књиге, насловљеном *О Вуковом дјелу*, каже: „Још у дјетињству Вук Караџић је сазнао да постоји не мала разлика између говора његовог родног Тршића и језика који је налазио у књигама [...]. Како је око првог устанка и послје њега упознавао и друге крајеве, све

више се освједочавао да народ заиста не говори језиком литературе. А убрзо је спознао да и језик народних пјесама и прича не личи много ономе који се налази у књигама“. И стога, „што се лексике тиче, Вук је ту био особити реалиста, сматрао је да треба прихватати лексику свих говора, јер је њено богатство управо у говорима“ (Ћупић, 1988, стр. 19, 24).

ДРАГИША ВИТОШЕВИЋ: „Па ипак, једна страна остала је готово непримећена, и то она најлепша – песничка. Није запажено, а још мање осветљено, како је Вуков *Српски рјечник*, за разлику од готово свих дела своје врсте и у нас и у свету, добрим делом речник народне (усмене) књижевности, и посебно наше народне поезије. Он је тако од почетка, и био замишљен: Вук није хтео да узима речи и примере из књига, већ једино из народног говора и из народних умотворина. А удео ових у *Рјечнику* испао је врло велик, и многострано важан. [...] Ако би се издвојиле све речи из Вуковог *Рјечника* које су ту објашњење примерима из народне књижевности, заједно са тим примерима, добила би се извесна друкчија, нова слика и нашег језика и наше народне књижевности; а то значи – једно ново, непримећено а значајно Вуково дело“ (Витошевић, 1987, стр. 294–296).

ЈОВАН ДЕЛИЋ: „Оприједелили смо се за једно експериментално читање *Рјечника*: читаћемо га као књижевно дјело, онако како се, рецимо, чита *Хазарски речник*; као роман. Ићи ћемо за оним одредницама које могу бити ’каменчићи’ у ’мозаику’ косовског мита, не без ’задњих намјера’: да видимо да ли ће се склопити нека цјелина; да видимо шта, и како реципира, а шта изоставља Вук из косовског мита; да видимо како тај мит дјелује – према Вуковим одредницама – у устаничкој поезији, и да, напokon, покушамо да доведемо у везу [...] Вукову рецепцију косовског мита и његову устаничку, и другу, прозу. [...] Вуков *Рјечник* – и својом структуром и функцијом, и *јасно аршикулисаном намјером* – нуди једно такво читање“ (Делић, 1990, стр. 237–238; поглавље *Косовски мит* у *Вуковом Српском рјечнику*).

ДУШАН ИВАНИЋ: „Тако су се, по ријечима Миодрага Поповића, у *Српском рјечнику* спојиле двије опречне тежње – лексикографска дисциплина и епски импулс народног приповиједања. Важно је што у оба случаја Вук не располаже чврстом, формираном текстовном подлогом, већ увијек мора ’намјештати ријечи’, било да настоји тачно пренијети предметни потенцијал лексикографске јединице, било да обликује фикционалну грађу која има само сужејно-фабуларни оквир, а синтаксички и фразеолошки тек га треба испунити. Са наративним и дескриптивним стилем, категоријама принципијелно тјесно везаним, Вук истовремено поставља темеље и за стил документарних врста (нпр. историјски списи). Као примјер се може навести обрада лексеме „Петраш“ (*Српски рјечник*, 1818), с типичном, широко развијеном, вишечла-

ном реченицом, каква ће бити доминантна у историјским списима“ (Иванић, 1990, стр. 36).

РАДОМИР КОНСТАНТИНОВИЋ: „Рјечник’ је велика инспирација. Можда је он једина увек отворена књига нашег XIX века. [...] У ’Рјечнику’ лежи, попут некаквог скривеног, дубоко закопаног блага, читав један свет наше литературе. Ако бисмо у овој величини ’Рјечника’ наслутили да је то књига која је надмашила свога творца, превазишла његов лични свет, саображавајући се токовима културе које сам Вук није могао да предвиди, нити да дозива, да ли бисмо рекли оно што је најважније? Величина једнога писца и јесте, можда, у томе: да се изгуби пред својом књигом, да створи свет већи, и шири и дубљи, од себе; да покрене један сложени механизам чији рад ни сам није могао докраја да предвиди. Ако је Вук велики мајстор, онда је то управо због тога што га је његова мајсторија ’превазишла’ и, у извесном смислу, надживела“ (Константиновић, 1964, стр. 3).

НАДА МИЛОШЕВИЋ ЋОРЂЕВИЋ наводи да Вук одабиром примера из целокупне усмене баштине којима тумачи значења речи „истовремено износи на видело историјску традицију, друштвене околности, поглед на свет, карактерологију, филозофију и етику, храброст и трпеност, али и духовитост српског народа“ (Милошевић Ћорђевић 2018, стр. 7). Надаље Н. Милошевић Ћорђевић овако закључује: „Задовољићемо се закључком да је Вук, обухватајући махом све стиховане и прозне врсте српске народне књижевности, формирао историју и теорију усменог стварања, али и своја тумачења ставио у функцију шире идеје о историјском континуитету и интегритету, особеностима и карактерологији српског народа. И не на последњем месту, пружио за будућност подлогу српском поетском изразу на народном језику“ (Исто, 12).

МИОДРАГ ПОПОВИЋ: „Вук и Копитар, који је дао концепцију дела, и овде иду за Хердером: сврха њиховог лексикографског рада није само лексичко снимање говора српског народа одређеног краја; то је и продирање у сам дух тога народа. Овој сврси служи и богат етнографски материјал, дат као тумачења уз поједине речи. Лексички састав речника открива духовну физиономију патријархалне средине из које Вук потиче. [...] Овако разнолика и богата лексика овог првог речника српског народног језика, односно говора и усменог песништва, биће језгро из кога ће се развити српскохрватски књижевни језик, а сам ’Српски рјечник’ у издању од 1818, као дело у коме је први пут приказан српски народни језик, представља најзначајнију књигу српске науке у XIX веку“. [...] „Прво издање ’Српског рјечника’ било је говорна слика једне покрајине пропуштена кроз танано језичко осећање једног јединог човека“ (Поповић, 1968, стр. 72, 93).

Два значајна имена српске етнологије / антропологије одужила су се Вуку двема монографским студијама – Петар Влаховић и Миљана Радовановић. Притом, књига Миљане Радовановић у целини је посвећена прегалаштву Вука Караџића на плану етнографије и фолклористике, док се у књизи П. Влаховића налази одељак под именом *Вуков рад на истраживању народа и народне културе* (стр. 16–27). Остале наводе дате у наредном делу нашега текста већ узјемо за имена колега чији су радови објављени у већ помињаном свечарском зборнику који је Академија објавила 2015. године – *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*.

ПЕТАР ВЛАХОВИЋ: Вуково дело садржи грађу о бројним етнолошким питањима, која аутор набраја, те потом закључује да „већ ово најуопштеније сувопарно набрајање довољно указује да је Вук Караџић у свом истраживању народа и народног живота обухватио све кључне проблеме етнологије као науке“ (Влаховић, 1987, стр. 21–22). „Вук обичаје схвата веома широко. Под овим појмом обухвата и веровања (‘митологију’), технологију, разне установе, народну медицину и друго. Ово се нарочито може уочити из података уз поједине речи које у Рјечнику илуструје обичајима. Исто тако Вук групе песама (сватовске, краљичке, жетелачке, славске и друге) илуструје обичајима, веровањима и описом предмета који се у те сврхе користе. [...] Описујући обичаје ради лексичке грађе Вук је неосетно постављао основу једном од делова наше етнологије. Основу за то чинило је Вуково лично познавање обичаја у којима је и сам учествовао приликом њиховог извођења пре свега у Јадру [...]“ (Исто, 23–24).

МИЉАНА РАДОВАНОВИЋ: „*Српски рјечник* из 1818. нужно је овде размотрити на самом почетку одељка о Вуковим етнографским делима, пре свега јер је то крупан резултат широко захваћене етнографије. Тиме је *Рјечник* и прво дело такве врсте у најранијем раздобљу рађања не само српске етнографије, но и јужнословенске и словенске, па и европске уопште“ (Радовановић, 1973, стр. 69). „Као етнографска грађа у Вуковом Рјечнику третирана је досада [...], углавном она грађа која представља духовну културу Срба, а само делимично она која описује друштвена обележја њихова живота. [...] Из изложеног следи да је Вуков речник у првом издању такође и извор за истраживање посебних обележја материјалне културе Срба, степена развијености и распрострањености појединих предмета материјалне културе у периоду с краја 18. и првих деценија 19. века“ (Исто, 78–79).

БОЈАН ЈОВАНОВИЋ: „Чувајући у граматички, синтакси и лексички некадашња правила језичког изражавања и заборављена значења речи које користимо, речник је својеврстан наш памтивек који чува различите елементе културних слојева. [...] Вук сагледава и одређује српску културу као основу националног

идентитета, а језик као његову најбитнију одредницу чиниоцем обједињавања њихових твораца у духовну заједницу“ (Јовановић, 2015, стр. 28, 31).

ЗОЈА КАРАНОВИЋ: „Еротски и смеховни елементи превасходно су присутни у првом издању *Рјечника*. У његовој лексици, пре свега у опсценој и скатолошкој, али и речима и фолклорним облицима који је објашњавају и који опсцено и скатолошко посредују алузијама и другим стилистичким средствима, те аналогним фолклорним коментарима с комичном садржином [...] а у којима су евидентни трагови обредне и магијске праксе за плодност – људску, животињску и аграрну. [...] *Рјечник* ту, наравно, има посебно место, јер по својој природи садржи најшири дијапазон облика и садржаја, које ниједна жанровска категорија, односно књига друге врсте, није могла обухватити“ (Карановић, 2015, стр. 431, 443).

ЉИЉАНА ПЕШИКАН ЉУШТАНОВИЋ, ЈОВАН ЉУШТАНОВИЋ: „Вук Стефановић Карацић, у својим списима, а особито у *Рјечнику*..., оставио је тако и читав низ веома значајних података о властитом детињству и ономе што је ’ђететом слушао’, видео и сазнао о усменој књижевности и укупној традиционалној култури у којој је растао, као један број потресних сведочанстава о трагичној судбини деце у времену устанка. Поред тога, *Рјечник*... садржи и бројна општа сведочанства о религијском, социјалном и економском статусу детета у традиционалној српској култури, али и код других јужнословенских народа“ (Пешикан Љуштановић – Љуштановић, 2015, стр. 464).

ЉУБИНКО РАДЕНКОВИЋ: „Недовољно је обрађена пажња на то да лексичка и фолклорна грађа, која је Вуковим записима сачувана од заборављавања ретроспективни поглед на већу старину него што је време средњег века. Другим речима, омогућава реконструкцију древног митолошко-религијског система Срба, чији остаци и данас представљају део живе српске културе. Незаменљиви извор за овакав приступ јесте Вуков *Рјечник*, и прво (1818) и друго (1852) његово издање. То је својеврсна енциклопедија о српском друштву и његовој култури, али и о простору који насељавају Срби и њихови суседи“ (Раденковић, 2015, стр. 415).

У истоме зборнику, објављеном поводом 150 година од Вукове смрти, налази се и текст књижевника Мира Вуксановића – *Српски рјечник у Горском вијенцу*, из кога дајемо следећи навод: „Према свему, очигледно бива: сваку народну реч на слово В из *Горског вијенца* нашли смо у *Српском рјечнику*. Осим једне. Има *врх*, али нема *вршина*. Тог увеличаног назива за планински врх из стихова Сердара Радоње доиста нема у *Српском рјечнику*. Да ли је једна реч, макар била као што јесте – с ловћенске висине макар их било и више од једне испод тридесет слова [...], да ли је то збирка довољна за посебан језик и посебну књижевност? Одговор је речен у питању“ (Вуксановић, 2015, стр. 183).

Из књиге *Вук данас. Сведочења* (Јевтић, 1989) наводимо речи песникиње Мире Алечковић, архитекте и професора Београдског универзитета Богдана Богдановића, те географа и академика САНУ Милисава Лутовца – свако је од ових угледних стваралаца видео у Вуковом речнику оно што му је било блиско и што је сматрао значајним.

МИРА АЛЕЧКОВИЋ: „У Вуковом речнику су речи: слобода, љубав, рад, част, поштење. Сасвим довољно да нас Вуков речник опомене. А то су и Вукове поруке његовом народу за данас и за сутра: слобода, љубав, рад, част, поштење. [...] Видовит и силовит, стизао је оном једном здравом ногом с краја на крај Европе, а својим делом стизао и престижао време“ (Јевтић, 1989, стр. 11).

БОГДАН БОГДАНОВИЋ: „Постоји један вуковски модел наше негдашње цивилизације и њених оквира; постоји у оној мери у којој нам га открива онда забележено стање језика: фонд речи, све чега у том броју има, као и оно што недостаје. Затим, приказује нам га и сама изражајна снага речи, поље њиховог ондашњег значења, њихова способност 'дескрипције' појава и процеса, степен њиховог могућног апстраховања постигнут сликама у песми, приповеци, пословици, као и фрагментима свакодневног говора, од грубе пошалице до најсложенијих алузија и вербалних лавирината“ (Јевтић, 1989, стр. 43).

МИЛИСАВ ЛУТОВАЦ: „Као доказ Вуковог интересовања за географију може да послужи и његов Рјечник у коме је забележено мноштво географских појмова: топонима, оронима, хидронима и насеља. Вук је у Рјечник уносио називе места у којима није био, а имао је о њима података преко поузданих зналаца. Сем тога, Вук није могао географски ближе да одреди нека места која је унео у Рјечник из народних песама. За нека и не зна где су. Али је настојао да те недостатке уклони и унесе нова имена, што се види из поређења првог и другог издања Рјечника“ (Јевтић, 1989, стр. 159).

Приводимо крају овај наш колаж реченицом из публикације малене по обиму, али важне зато што је сачињена у месту чије је име Вук величином свога дела пронео светом – у сеновитоме Тршићу, из свештице коју је објавио тамошњи Центар за културу који носи његово име, те коју су сачинили вредни посленици тога центра – посвећени чувари Вуковога дома, његовога дела и сећања на њега. Унеско је 1984. године прогласио Вука почасним грађанином света – као човека који је „својим радом померао границе времена и простора, и тиме дао огроман допринос духовном јединству човечанства“ (Ђедовић и др., 2014, стр. 3).

Завршну реч даћемо двама великим именима из српскога научнога и уметничкога сазвежђа, именима која овде повезује једна монографска студија написана од стране знаменитог књижевника о Вуковом делу, а којој је по-

том највећи српски дијалектолог друге половине прошлога века приписао две врлине које се обично приписују људима – *йошишење* и *храброст*. Тако је Павле Ивић о студији Меше Селимовића, на њеној полеђини, записао: „Наука се почела приближавати свом нормалном и најздравијем стилу, отвореној расправи о свему. Средишње дело у тој новијој дискусији је поштена и храбра књига Меше Селимовића *За и њрошис Вука*.“ А Меша Селимовић ће о Вуку на почетку рећи да је „случај, који ствара велике људе, довео [...] Вука на једно од највиднијих места наше историје. Кад већ, због болесне ноге и штуде, није постао четовођа ни погинуо у борби с Турцима, кад се због поодмаклих година није могао уписати у гимназију у Карловцима, дошао је 1813. године у царствујушчи град Беч, једну од главних европских метропола. Случај га је чувао за важније задатке. Све оно после преласка у Беч није случајно“ (Селимовић, 1987, стр. 15). Потом ће, на последњим страницама своје књиге, дати један згуснути пасус-омаж Вуковом *Рјечнику*, тачније – омаж језику чији се најјаснији одраз нашао у *Рјечнику*: „Сјајан је то језик, жив врцав, набрекао од животних сокова, веома одређен, неугодно прецизан, чврст (као челик, каже Белић), пун искуства, бодар и горак, подсмешљив и подругљив, убодљив, ослоњен на колективну емпирију и велико мноштво, и зато целовит, громадан, колективно уопштен, многогласно резонантан. Језик који не сумња, све одређује, сигуран, рационалан, борбен, ироничан и пркосно наругушен према свему што је изван његова круга, активистички оспособљен за самоодбрану и самопоштовање, али и поклич, за мржњу, за рушење. Језик сељака и тежака, дуго понижаваних и притискиваних, који су постали ствараоци историје“ (Селимовић, 1987, стр. 114).

ЛИТЕРАТУРА

- Белић, А. (1948). *Вукова борба за народни и књижевни језик*. Београд: Просвета.
- Богдановић, Н. (2015). Дијалекатски речници у светлу Вуковог *Српског рјечника*. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (209–218). Београд: САНУ.
- Богдановић, Н. (1988). Један Вуков компромис. *Друштвене њромене и народно сиваралаштво (зборник реферата са научној скуја њосвећеној двестојодишњици Вука Караџића)* (53–56). Ниш: Филозофски факултет Ниш – Графичко издавачко предузеће „Просвета“ Ниш.
- Витошевић, Д. (1987). *До Европе и наџрај*. Горњи Милановац: Дечје новине.
- Влаховић, П. (1987). *Писци наше еџнолоџије и анџроџолоџије*. Св. 1. Етноантрополошки проблеми I. Београд: Одељење за етнологију, Филозофски факултет.
- Вуксановић, М. (2015). Српски рјечник у Горском вијенцу. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (179–184). Београд: САНУ.

- Делић, Ј. (1990). *Традиција и Вук Сћеф. Караџић*. Београд: БИГЗ.
- Ђедовић, Д., Чугуровић, А., Терзић, М. (2014). *Тршић. Преводилачка радионица Тршић 2012*. Треће издање. Лозница: Центар за културу „Вук Караџић“.
- Иванић, Д. (1990). О литерарности дјела Вука Стефановића Караџића. *Модели књижевности говора*. Београд: Нолит.
- Ивић, М. (1957). Једно поређење Вуковог језика са нашим данашњим књижевним језиком. *Зборник за филологију и лингвистику*, I, 114–126.
- Ивић, П. (1969). О Вуковом Рјечнику из 1818. године. У: П. Ивић (прир.), *Дела Вука Караџића. Српски рјечник (1818)* (19–45). Београд: Просвета.
- ИД 4. *Историја српског језика. Фонетика. Речи са деклинацијом. Речи са конјугацијом*. Приређивач Александар Младеновић. *Изабрана дела Александра Белића*, четврти том. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999.
- ИД 6. *О великим сивараоцима. Вук Караџић. Ђура Даничић. Пећар II Пећровић Њејош. Бранко Радичевић. Сјојан Новаковић. Љубомир Сјојановић*. Приређивач Александар Младеновић. *Изабрана дела Александра Белића*, шести том. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.
- Јевтић, М. (1989). *Вук данас. Сведочења*. Ваљево: Библиотека, Поседна издања.
- Јовановић, Б. (2015). Вуково утврђивање српског културног памћења. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сћефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (25–32). Београд: САНУ.
- Јовановић, Г. (2015). О Вуковом *Српском рјечнику* из 1818. г. с освртом на помина agentis (етносociолошки и лингвистички приступ). У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сћефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (219–228). Београд: САНУ.
- Карановић, З. (2015). Смеховно и еротско у делу Вука Стефановића Караџића у контексту премодерног осећања света (на примеру *Рјечника* 1818). У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сћефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (431–446). Београд: САНУ.
- Кашић, Ј. (1987). *Трајом Вукове речи. Чланци и расправе*. Нови Сад: Матица српска.
- Ковачевић, М. (2015). Путеви и странпутице српског језика од Вука до данас. У: М. Ковачевић (ур.), *IX међународни научни скуп „Српски језик књижевности уметности“*, књ. 1: *Српски језик – од Вука до данас* (13–29). Крагујевац: ФИЛУМ.
- Ковачевић, М. (2017). *Српски језик њод лујом науке*. Београд: Завод за уџбенике.
- Константиновић, Р. (1964). *В. С. К., Расковник: Проза из Рјечника*. Београд: Просвета.
- Лома, А. (2015). Од Светог Саве до Вука. Сведочанства српскога народног језика. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сћефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (87–95). Београд: САНУ.
- Милошевић Ђорђевић, Н. (2018). Српска народна књижевност у светлости Вуковог Српског рјечника (1818). У: Б. Сувајџић, П. Буњак, Д. Иванић (ур.), *Српска слави-*

- сѣика, Том II. Књижевности, култура, фолклор. Пишања славистиѣке (7–14). Београд: Савез славистичких друштава Србије.
- Младеновић, А. (1988). Вук Караѣић и славеносрпски тип књижевног језика. *Зборник Маѣице срѣске за филологију и линвистиѣку*, XXXI (1), 109–122.
- Пешикан Љуштановић, Љ., Љуштановић, Ј. (2015). Представе о детету и детињству у *Рјечнику* и списима Вука Стефановића Караѣића. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сѣефановић Караѣић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (463–482). Београд: САНУ.
- Поповић, М. (1968). *Историја срѣске књижевности. Романѣизам I*. Београд: Нолит.
- Раденковић, Љ. (2015). Значај дела Вука Караѣића за изучавање српске митологије. У: Н. Милошевић-Ђорђевић (ур.), *Вук Сѣефановић Караѣић (1787–1864–2014)*. Научни скупови, Књига CLVI, Одељење језика и књижевности, Књига 27 (415–429). Београд: САНУ.
- Радовановић, М. (1973). Вук Караѣић. Етнограф и фолклорист. *Срѣски еѣнографски зборник*, LXXXV (8),
- Реметић, С. (2013). Шта очекујем(о) од дијалекатског речника? У: Јордана Марковић (прир.), *Пуѣеви и доеѣи дијалекатѣске лексикоѣрафије* (11–23). Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет.
- Стојановић, Љ. (1987). *Живои и раг Вука Сѣеф. Караѣића*. Београд–Земун, 1924. Београд: РО Београдски издавачко-графички завод.
- Тупић, Д. (1988). *Линвистиѣчки олеги о Вуку и Њеѣошу*. Београд: Научна књига.
- Belić, A. (1962). Karadžić, Vuk Stefanović. *Enciklopedija Jugoslavije*, knj. V. Zagreb: Izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ, 193–196.
- Ivić, M. (1990). *O jeziku Vukovom i vukovskom*. Београд: Библиотека XX век.
- Ivić, M. (2006). *Језик о нама*. Београд: Библиотека XX век.
- Selimović, M. (1987). *Za i protiv Vuka*. Београд : BIGZ.

SOFIJA R. MILORADOVIĆ

INSTITUTE FOR THE SERBIAN LANGUAGE
OF THE SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS (SASA)
BELGRADE

„NE DA SE, ALI ĆE SE DATI!“
VUK'S *SERBIAN DICTIONARY* (1818) AS A PRIMARY SOURCE
FOR THE RECENT SERBIAN CULTURAL HISTORY

SUMMARY

This paper is a collage that consists of about thirty quotes by certain Serbian linguists, historians, literary theorists, folklorists and ethnologists, as well as by few more distinguished scientists and cultural workers who testify richness, diversity, role and significance of Vuk's Serbian dictionary (1818), so they witnessed the high prestige this dictionary has in the recent Serbian history.

Keywords: Serbian dictionary (1818), Serbian cultural history, Serbian language and Serbian literature, folkloristics, ethnology.